

ЛЕКЦІЯ №1 ВСТУП.

1. Грунтознавство як наука.
2. Рекультивация земель.
3. Земельні ресурси України.

Література: 1. Грунтознавство : навч. посіб. / Бабкіна І.М., – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2021. – 168 с.

1. Грунтознавство як наука.

Грунтознавство — це наука про ґрунт, його утворення, будову, склад, властивості, закономірності географічного поширення як природного тіла і засобу виробництва. (рис. 1).

Рис. 1. Складові ґрунтознавства

Досвід землеробства свідчить, що тільки знання закономірностей розвитку ґрунтів у природі дає можливість змінити ґрунтотворний процес у напрямі, який забезпечує найсприятливіші умови росту та розвитку сільськогосподарських рослин і безперервне підвищення їх урожайності. Кількість та якість урожаю сільськогосподарських рослин залежать від родючості ґрунту (рис. 2).

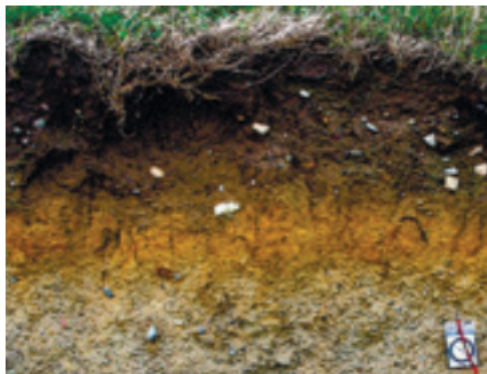

Рис. 2. Ґрунт

Щоб змінити властивості ґрунту, треба знати суть і закономірності процесів, які відбуваються в ґрунтовій масі під впливом природних факторів і господарської діяльності людини. Знання з ґрунтознавства використовують під

час планування й організації сільськогосподарського виробництва, спеціалізації господарств та впровадження сівозмін, розроблення агротехнічних і меліоративних заходів боротьби з ерозією, зрошення та осушення, а також впровадження систем удобрення і застосування технічних засобів виробництва (рис. 3).

Рис. 3. Розріз ґрунту

Роль ґрунтознавства зростає у зв'язку з розвитком та інтенсифікацією сільського господарства, загальним підвищенням культури землеробства. Розвиток географії ґрунтів України пов'язаний з дослідженнями В. В. Докучаєва. У Полтавській губернії (1888 – 1894 рр.), у результаті яких були визначені загальні географічні й топографічні закономірності ґрунтового покриття лівобережного Лісостепу. Польові дослідження в Чернігівській, Таврійській, Київській, Волинській, Херсонській і Харківській губерніях, проведені в 1903–1919 рр. Б. Б. Полиновим, К. П. Білоусовим, М. К. Клепіним та іншими дослідниками, були значним вкладом у вивчення ґрунтів України.

У зв'язку з освоєнням меліорованих земель виникла необхідність поглибленого вивчення вмісту солей у ґрунті та водно-фізичних властивостей їх. Ці питання досліджували П. А. Гаврик, В. В. Медведєв, Г. С. Гринь, О. М. Можейко, А. В. Новикова, М. І. Полупан.

2. Рекультивація земель.

Багато цінних угідь вибуває через виділення значних територій під об'єкти промисловості, інфраструктури міст.

Рекультивація земель є однією з найважливіших проблем землеробства (рис. 4).

Рис. 4. Рекультивація земель

За допомогою рекультивації відновлюються землі, що вийшли з обігу. Значний вплив порушених земель на довкілля пояснюється тим, що на

поверхню виносяться токсичні породи, запилюється атмосфера, змінюється режим ґрунтових вод, включаючи глибокі підземні, утворюються значні маси ґрунтового шару, що накопичується у так званих відвалах.

Рекультивація земель складається з двох етапів: гірничотехнічного та біологічного.

Гірничотехнічний етап передбачає зняття та складування родючого шару ґрунту, планування поверхні, формування схилів, спорудження шляхів, гірничотехнічних і меліоративних споруд, а також покриття спланованої території родючим шаром ґрунту.

Основні напрями використання порушених земель після проведення рекультиваційних робіт:

1) сільськогосподарське використання, що зумовлює необхідність створення нових ділянок ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних сільськогосподарських насаджень (рис. 5);

Рис. 5. Пасовище, сіножаті

2) лісове використання, включаючи створення лісів промислового та цільового призначення (ґрунтозахисні та водоохоронні насадження);

3) водогосподарське використання (створення водоймищ різноманітного призначення — для розведення риби та птиці, організації спорту, відпочинку, зрошування тощо);

4) рекреаційне використання (парки, зони відпочинку тощо);

5) використання під житлове та промислове будівництво;

6) віднесення цих земель у держзапас тощо.

3. Земельні ресурси України

Стабільне землекористування — ключ до майбутнього сільськогосподарського виробництва. Земельні ресурси — це основа розвитку землеробства, оскільки земля є засобом виробництва, а її родючість — фактором формування врожаю.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ! Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Стаття 14. Конституція України

Порушення збалансованості окремих елементів агроландшафтів, зокрема співвідношення площ ріллі, природних угідь, лісових і водних ресурсів призвело до істотної деградації агроландшафтів і ґрунтового покриву. Особливо небезпечних розмірів досягла водна (рис. 6) і вітрова ерозії (рис. 7). Тому потрібні негайні заходи щодо поліпшення сучасного стану агроландшафтів та запровадження ґрунтозахисних, екологічно безпечних, менш енергоємних систем землеробства.

Розораність сільськогосподарських угідь в Україні становить 56,8 % і є найбільшою в Європі.

Рис. 6. Водна ерозія Рис. 7. Вітрова ерозія

Структура земельних ресурсів України

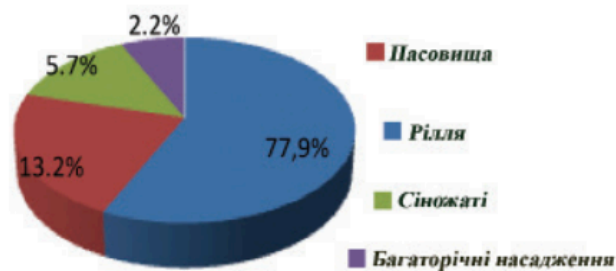

Рис.8. Структура земельних ресурсів України

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ! Земельні ресурси – землі, що використовуються, або можуть бути використані в господарській діяльності людини.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте ґрунтознавство як науку, основні положення та етапи розвитку ґрунтознавства.
2. Назвіть сновні напрями використання порушених земель після проведення рекультиваційних робіт.